

Plakaty edukacyjne

Ewa Dorota Ostaszewska

Wielu nauczycieli języków obcych stara się, aby klasy, w których pracują, miały szczególny wygląd nawiązujący do kultury obszaru nauczanego języka. Potrzebę atrakcyjnego środowiska do nauki dostrzegają także uczniowie. W ramach projektu Goethe-Institut *Niemiecki ma klasę* 86 zespołów ze szkół gimnazjalnych pracuje w roku szkolnym 2015/2016 nad nową aranżacją swoich klas do nauki języka niemieckiego. W założeniach projektu pomieszczenie klasowe jako miejsce do „nauki i życia” uczniów ma pełnić ważną funkcję i działania uczniów nie mogą ograniczać się jedynie do zmian estetyki pomieszczenia.

Pracownie językowe często dekoruje się zdjęciami zabytków, krajobrazów czy wybitnych postaci. Na ścianach pojawiają się także mapy i flagi, ale wszystkie te elementy pełnią najczęściej przede wszystkim funkcje dekoracyjne i zdarza się, że raz pięknie skomponowane, pozostają niezmiennie przez lata, stając się z czasem karykaturą pierwotnego zamiaru.

Pracownia do nauki języka obcego powinna pełnić przede wszystkim funkcję użytkową i bardziej przypominać pokój do pracy niż pokój dzienny, jeśli porównamy szkołę z mieszkaniem. Klasa postrzegana jako tzw. „trzeci pedagog” powinna wspierać proces uczenia się i nauczania i ten aspekt jest kluczowy także przy zagospodarowaniu ścian. Zgodnie z tą koncepcją, otoczenie powinno być środowiskiem bogatym w ciągle nowe bodźce, a treści znajdujące się w pomieszczeniu powinny umożliwiać „zanurzanie się” w języku obcym i pomagać w jego nauce.

Niezwykle pomocne mogą okazać się w tej kwestii materiały określane jako plakaty edukacyjne.

Plakaty edukacyjne przygotowane przez wydawnictwa

Cenną pomocą dla nauczycieli przy wprowadzaniu nowych treści są plakaty edukacyjne publikowane przez wydawnictwa. Wizualizacja nowych treści jako strategia w nauczaniu znana jest nauczycielom i nikogo nie trzeba do niej przekonywać. Poszerza ona nauczanie za pomocą kanału werbalnego o kanał wizualny, zwiększając szanse na sukces w nauce. Gotowe, estetycznie wykonane i przemyślane plakaty, wydrukowane na odpowiednim papierze, są dobrym uzupełnieniem objaśnień na tablicy. Ich znaczenie jednak drastycznie spadnie, jeśli ograniczymy się do powieszenia ich na ścianie, bez objaśnień, bez intensywnych ćwiczeń, a zwłaszcza bez wskazania możliwości zastosowania do tego, czego uczniowie potrzebują na danym etapie nauki. Gdy plakaty stracą swoją wartość jako nowość, staną się – mówiąc językiem neurodydaktyki – „niewidzialne” dla uczniów, gdyż ich mózgi, nie dostrzegając potrzeby zainteresowania się nimi, nie przetworzą głęboko prezentowanych treści. W takim

Pracownia do nauki języka obcego powinna pełnić przede wszystkim funkcję użytkową i bardziej przypominać pokój do pracy niż pokój dzienny, jeśli porównamy szkołę z mieszkaniem.

wypadku eksponowanie ich straci wartość edukacyjną, pozostając jedynie dekoracją.

Plakaty edukacyjne przygotowane przez uczniów

Szczególną wartość edukacyjną mają plakaty wykonane przez uczniów. Dotyczy to zarówno plakatów sporządzanych w trakcie lekcji jako wynik pracy grupy, jak i tych, które uczniowie wykonują jako pracę domową czy zadanie dodatkowe. Kluczem do osiągnięcia optymalnych efektów jest tu:

- ciekawe sformułowanie zadania dla uczniów;
- zachęcanie do kreatywnego, „autorskiego” podejścia do tematu i pozostawienie swobody w prezentacji treści, a nie narzucanie form uznanych przez nauczyciela za optymalne, bowiem może się zdarzyć, że uczniowie, „cyfrowi tubylcy” (pokolenie wychowane w świecie nowych technologii), zaproponują rozwiązania nieprzekonujące nauczycieli mniej obytych w świecie cyfrowym, ale doskonale rozumiane przez rówieśników;
- wyrażenie przez nauczyciela gotowości do pomocy (np. sprawdzenia pod względem merytorycznym lub językowym projektu plakatu w celu uniknięcia błędów);
- umożliwienie autorom prezentacji plakatu przed powieszeniem go na ścianie.

W projekcie *Niemiecki ma klasę* zakłada się, że plakaty edukacyjne pełnią ważną rolę w procesie dydaktycznym. Wykonywanie plakatów – zależnie od treści i charakteru plakatu – pozwala uczniom na:

- głębokie przetwarzanie treści (autor sam uczy się tego, co prezentuje na plakacie), co – zdaniem neurodydaktyków – jest warunkiem niezbędnym procesu uczenia się;
- wypracowanie własnego indywidualnego sposobu rozumienia przedstawianych treści;
- uruchomienie ciekawości poznawczej, która – według neurodydaktyków – jest niezbędnym elementem procesu uczenia się;
- aktywowanie posiadanej wiedzy i ewentualne uzupełnianie luk;
- ukierunkowanie materiału na istotę zagadnienia, nadanie mu struktury;
- rozwijanie własnych strategii uczenia się;
- rozwijanie kreatywności, wychodzenie poza schematy w myśleniu;
- tworzenie koncepcji plakatu zgodnie z własnymi preferencjami zależnymi od typu inteligencji (według teorii inteligencji wielorakich Gardnera) lub/i w porozumieniu ze współautorami;
- wykorzystanie talentów i uzdolnień;
- w przypadku plakatów tworzonych w grupie – rozwijanie kompetencji społecznych poprzez współpracę w grupie, możliwość prezentowania własnych poglądów, wysłuchiwanie i odnoszenia się do poglądów innych i konieczność osiągnięcia porozumienia;
- łączenie wiedzy kognitywnej z emocjami (uczenie się jako proces kognitywno-afektywny), które towarzyszą tworzeniu i prezentacji oraz ekspozycji plakatu;
- doznanie zadowolenia i innych pozytywnych przeżyć, jeśli plakat spotka się z docenieniem przez nauczyciela, innych uczniów lub innych osób, które są dla autora ważne.

Tworzenie plakatów

Tworzenie plakatów jest czynnością złożoną i wymaga od uczniów wysiłku. Aby uniknąć sytuacji, w której uczniowie będą wykonywali plakaty niezgodnie z oczekiwaniami, należy poświęcić temu tematowi przynajmniej jedną lekcję i zapoznać uczniów z podstawowymi zasadami, ale także zachęcić ich do kreatywności i eksperymentowania. Okazją do wykonania pierwszych prac zgodnie z naszymi założeniami może być powtórzenie opracowanego już tematu, co pozwoli uczniom bardziej skoncentrować się na formie plakatów niż na zdobywaniu nowych informacji.

Do podstawowych zasad w tworzeniu plakatów należą:

1. Format minimum A3.

2. Litery na tyle duże, by były widoczne z odległości 5 metrów (przynajmniej tytuł). Wszystkie elementy powinny być dobrze widoczne – zarówno zdjęcia, jak i rysunki.
3. Opisy i informacje powinny być ograniczone do minimum.
4. Kolory należy ograniczyć do trzech i stosować w sposób przemyślany.

W projekcie *Niemiecki ma klasę* dodatkową obowiązującą zasadą jest jednojęzyczność – językiem plakatów powinien być ten język, którego uczniowie się uczą. Jeśli w tytule, nagłówkach lub tekście pojawiają się słowa lub struktury, których uczniowie nie znają, należy je wyjaśnić, ale w żadnym wypadku nie pisać tłumaczeń na plakacie. Podczas nauki języka obcego język jest celem, ale i środkiem do osiągnięcia tego celu. Dążenie do jak największej ekspozycji na język obcy jest więc ze wszech miar uzasadnione. Wizualizacja powinna w wystarczającym stopniu umożliwiać zrozumienie treści plakatu.

Warto zachęcać uczniów do wykonywania plakatów, które im samym lub innym uczniom pomogłyby w nauce. Tego typu plakaty mogą pokazać różne strategie uczenia się i zachęcić uczniów do refleksji nad poszukiwaniem optymalnych dla siebie technik nauki. Plakaty z „lukami” do uzupełnienia, zaskakującymi skojarzeniami, elementami humorystycznymi, wywołujące emocje, mogą okazać się szczególnie cenne w nauce. Ważny przy tym jest nie tylko efekt końcowy, czyli skończony plakat, ale także proces jego tworzenia.

Plakaty powinny być zawsze podpisane przez autorów. Z jednej strony, zobowiązuje to uczniów do jak najlepszej pracy i oznacza przejście odpowiedzialności za treści plakatu, a tym samym za własną lub wspólną pracę; z drugiej zaś strony – pomaga uczniom w identyfikowaniu się z przedmiotem i klasą i zwiększa ich samoocenę.

Ekspozycja plakatów

Ekspozycja plakatów powinna być zawsze poprzedzona ich prezentacją przez autorów. Sami powinni objaśnić plakat, przeczytać znajdujące się na nim wyrazy lub fragmenty tekstu, a nawet – w przypadku bardziej skomplikowanych czy na pierwszy rzut oka niezrozumiałych plakatów – wyjaśnić ich koncepcję. Powieszenie plakatu bez prezentacji autora lub rezygnacja z jego eksponowania, nawet jeśli uczeń otrzyma za jego wykonanie dobrą ocenę, działać będzie demotywująco, pozbawi ucznia oczekiwanej nagrody w postaci uznania ze

strony nauczyciela i klasy, będącego, być może, jedynym źródłem motywacji do jego wykonania.

Do powieszenia nadają się w zasadzie wszystkie plakaty. Tylko te, które mogłyby narazić autora na upokorzenie lub utratę twarzy trzeba koniecznie poprawić przed powieszeniem lub uzgodnić z uczniem wcześniejsze wprowadzenie zmian. Warto więc obejrzeć plakaty w fazie projektu lub przed ich prezentacją przez uczniów. Plakaty z poprawionymi błędami, niedoskonałościami, niezbyt udanymi ilustracjami, ale oparte na dobrym pomysle, mogą mieć większą wartość edukacyjną niż te wykonane perfekcyjnie. Uczniowie będą je chętnie oglądać i zwrócą na nie z pewnością uwagę. Istotne jest, aby stworzyć w klasie taką atmosferę, żeby nieporadne rysunki czy potknięcia językowe potraktowane były z poczuciem humoru, a prezentacji plakatów nie towarzyszył lęk. *Dziecko z pobudzonym systemem stresu traci zdolność koncentracji, i w efekcie nie potrafi się uczyć. Lęk i stres to zabójcy edukacji* (Bauer 2015:38).

Czas eksponowania plakatów powinien być ograniczony do okresu omawiania danego zagadnienia. Plakaty spełniają swoją rolę tylko tak długo, jak długo mają wartość nowości i mogą znajdować bezpośrednie zastosowanie na lekcjach. Nie dysponujemy danymi pokazującymi optymalny czas ekspozycji, ale można przyjąć, że nie powinien być on dłuższy niż 4 tygodnie. Przed zdjęciem plakatów warto jeszcze raz poświęcić im uwagę na lekcji. Nie należy ich od razu wyrzucać, ale wrócić do nich przy powtórzeniach materiału.

Plakaty warto pokazać również rodzicom uczniów. Tworzenie pozytywnej atmosfery wokół różnych aspektów nauki działa motywująco na uczniów, będąc dla nich – jak określiliby to neurodydaktycy – źródłem przyjemności i uznania.

Rodzaje plakatów

Najbardziej popularne są plakaty dotyczące słownictwa. Warto namówić uczniów, aby postarali się samodzielnie wizualizować znaczenia słów. Nawet najmniej udane rysunki mogą dobrze spełniać swoją funkcję, właśnie wskutek elementów humorystycznych. W języku niemieckim warto na przykład konsekwentnie stosować kolory odpowiednie do rodzaju rzeczownika: niebieski do rodzaju męskiego, czerwony do żeńskiego, zielony do nijakiego, a żółty do liczby mnogiej. Wprowadzenie kolorów ułatwi też zapamiętywanie rodzajników. Podobny system można zastosować przy

czasownikach regularnych i nieregularnych lub innych zjawiskach językowych.

W plakatach gramatycznych najważniejszy jest sposób wyjaśniania reguł i część plakatów temu właśnie służy. Reguły nie powinny być opisywane za pomocą terminologii specjalistycznej, ale wizualizowane w możliwie najprostszy sposób. Warto dążyć do prezentowania gramatyki w kontekstach realnej komunikacji, a nawet odnosić się do realnych potrzeb komunikacyjnych uczniów. Przykładem w języku niemieckim może być użycie odpowiednich końcówek liczebników przy określaniu dnia urodzin, o który nauczyciel systematycznie będzie pytał uczniów.

Plakaty dotyczące kultury krajów języka obcego znajdziemy w większości klas. Najczęściej spotykane są plakaty poświęcone zabytkom poszczególnych miast lub krain geograficznych i wybitnym postaciom odpowiedniego obszaru językowego. Tytuły *Zabytki Berlina* albo *Znani Niemcy* niezbyt jednak zachęcają do pracy nad plakatem albo do zapoznania się z jego treścią. Ale sformułowane inaczej, w sposób „personalizowany”, np. *To chcemy zobaczyć w Berlinie – Ania i Piotr czy Chcielibyśmy koniecznie ich poznać – Zosia i Andrzej*, wymagają innej – zdecydowanie bardziej kompleksowej – aktywności autorów i mają większe szanse na zainteresowanie innych uczniów dzięki relacjom między uczniami a autorami plakatu. Szczególnie ciekawe mogą być plakaty realioznawcze zawierające materiały autentyczne, np. oryginalne (lub wydrukowane i wycięte) bilety komunikacji miejskiej, bilety wstępu z informacjami o cenie, opakowania po słodyczach czy plany miasta. Również takie plakaty nie mogą zawierać dłuższych opisów, a tekst powinien być ograniczony do minimum.

Nauczyciel języka obcego może i powinien wspierać budowanie dobrych relacji w klasie, nawet jeśli nie jest jej wychowawcą. Szczególną uwagę warto poświęcić plakatom „społecznym”, które odnoszą się do życia klasy i poszczególnych uczniów, wspierają poczucie tworzenia jednego zespołu, określają reguły, na jakich odbywa się współpraca między uczniami a nauczycielem na lekcji. Przykładem może być umowa między uczniami a nauczycielem, zawierająca zasady obowiązujące na lekcji i podpisana przez wszystkich uczniów i nauczyciela. Zgodnie z nią każda ze stron ma i obowiązki, i prawa. Na początkowym etapie nauki funkcje tekstu mogą przejąć piktogramy. Plakaty „społeczne” rzadko spotykamy w salach lekcyjnych, a mogą być one dobrą okazją do poznania

uczniów. Jeśli zostaną wykonane w języku obcym, spełniać będą podwójną rolę: łączyć pozytywne emocje i naukę. Ograniczone możliwości językowe uczniów zrekompensuje wizualizacja. Tematem mogą być relacje z wycieczek klasowych, z udziału w projektach związanych lub niezwiązanych z nauką języka, plakaty dotyczące polecanych gier, zespołów młodzieżowych czy książek, jednym słowem: wszystkiego, czym żyją uczniowie.

Większość ludzi kojarzy uczenie się ze szkołą, wkuwaniem, potem i łzami, złymi ocenami, wyczerpującymi klasówkami. Nie oklamujemy się: uczenie się nie ma dobrej opinii. Uważane jest za coś nieprzyjemnego – pisze Manfred Spitzer (2007:21) w swojej książce *Jak uczy się mózg? Czy w dobie konieczności uczenia się przez całe życie nie warto by zmienić reputacji uczenia (się)? Nauka z plakatami edukacyjnymi może być dobrym krokiem w tym kierunku.*

Bibliografia

- Bauer, J. (2015) *Co z tą szkołą? Siedem perspektyw dla uczniów i nauczycieli*. Słupsk: Wydawnictwo Dobra Literatura.
- Klein, M. Z. (2008) *Kreative Seminarmethoden*. Offenbach: GABAL Verlag GmbH.
- Meyer, H. (2013) *Was ist guter Unterricht*. Berlin: Cornelsen Schulverlage GmbH.
- Łyp-Bielecka, A. (2016) *Plakaty edukacyjne na lekcjach języka niemieckiego* [online] [dostęp 15.02.2015] <www.goethe.de/ins/pl/pl/spr/eng/dhk.html>.
- Seifert, W.J. (2003) *Visualisieren Präsentieren Moderieren*. Offenbach: GABAL Verlag GmbH.
- Sikorski, W. (red.) (2015) *Neuroedukacja. Jak wykorzystać potencjał mózgu w procesie uczenia się?* Słupsk: Wydawnictwo Dobra Literatura.
- Spitzer, M. (2007) *Jak uczy się mózg?* Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Żylińska, M. (2013) *Neurodydaktyka. Nauczanie i uczenie się przyjazne mózgowi*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

Ewa Dorota Ostaszewska

Absolwentka germanistyki i studiów podyplomowych w zakresie metodyki nauczania języków obcych na Wydziale Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego. Wieloletni nauczyciel akademicki i nauczyciel języka niemieckiego w Goethe-Institut. Od roku 2000 koordynator projektów edukacyjnych w Goethe-Institut w Warszawie. Obecnie kieruje projektem

Niemiecki ma klasę/Deutsch hat Klasse.